

INSURE

Innovative Sustainable Remediation

FÖRORENADE OMRÅDEN

Handlingsplan för hantering av förorenade områden inom egenkontrollen

Miljö- och hälsoskyddsenheten, Motala kommun

EUROPEAN UNION
European Regional Development Fund

Motala kommun

Förorenade områden

Många verksamheter bedrivs idag på fastigheter som är mer eller mindre förorenade och som kan innebära risker både för människors hälsa och för miljön. Syftet med den här broschyren är att underlätta för er som företag att ta er an arbetet med att undersöka och eventuellt åtgärda föroreningarna på er fastighet. Här ges en inblick i problematiken med förorenade områden, varför företag bör arbeta med frågan aktivt i sin egenkontroll och arbetsgången för att gå från ovisshet gällande föroreningarna på sin fastighet till att undersöka och få kunskap och eventuellt åtgärda.

Bakgrund

Identifiering och inventering utförd främst av länsstyrelserna har resulterat i att vi idag tror oss veta att Sverige har ca 85 000 misstänkt eller konstaterat förorenade områden. De förorenade områden registreras i det så kallade EBH-stödet, en nationell databas. Att vara registrerad behöver inte betyda förorenad utan endast att verksamhet bedrivits som kan ha orsakat förorening på platsen. För att veta om området är förorenat eller inte behövs mer information i form av markundersökningar.

Föroreningar i mark och vatten kan innebära risker för människors hälsa och miljön på många olika sätt och det är viktigt att få kunskap om vilka risker ett förorenat område innebär. Riskerna med föroreningarna kan ändras och spridningen av föroreningarna kan förvärras om schaktning och andra åtgärder görs inom ett förorenat område vilket är ytterligare en anledning att undersöka och skaffa sig kunskap om föroreningssituationen.

Många förorenade områden kommer från äldre industrier men även nutida hantering av kemikalier och avfall kan orsaka föroreningar i mark och byggnader.

Grundprincipen för förorenade områden är att den som bedriver verksamheten har ansvaret att undersöka och åtgärda eventuell förorening. Om det inte är klart vem som har undersöknings- och efterbehandlingsansvaret måste detta utredas innan en handlingsplan tas fram.

I de fall det inte finns en ansvarig verksamhetsutövare kan fastighetsägaren ställas som sekundärt ansvariga för det förorenade området. Det finns även möjlighet att söka statliga bidrag för att undersöka och sanera förorenade områden.

Miljömålet Giftfri miljö har som övergripande mål att alla områden med mycket stor risk eller stor risk ska vara åtgärdade år 2050.

Lagstiftning

Miljöbalkens 10 kapitel handlar om förorenade områden och efterbehandlingsansvar. Dock är detta kapitel tillämpligt först när området är konstaterat förorenat. I övrigt kan tillsyn bedrivas av tillsynsmyndigheten enligt 26 kapitlet Miljöbalken.

Om man upptäcker en förorening på sin mark eller det område man bedriver verksamhet är man enligt 10 kap 9 § Miljöbalken skyldig att omedelbart anmäla detta till tillsynsmyndigheten.

Likaså är det förbjudet att sanera ett förorenad område utan att anmäla detta till tillsynsmyndigheten om det finns risk för att saneringen kan göra att föroreningen sprids eller att exponeringsrisken ökar.

Egenkontroll

Miljöarbete på företag utgörs idag till största del av så kallad egenkontroll.

Egenkontrollen syftar till att verksamheten själv ska kontrollera att lagar och regler följs och att det finns kunskap om verksamhetens miljöpåverkan. Det innebär bland annat att upprätthålla miljöbalkens och myndigheters krav. Nyckelord för en fungerande egenkontroll är kunskap, rutiner och dokumentation. Egenkontrollen ska fungera som ett förebyggande arbete där planering och organisering av miljöarbetet leder till att verksamheten minimerar sin miljöpåverkan.

Inom egenkontrollen är det viktigt att ha koll på bestämmelser och myndighetsbeslut, att ha en dokumenterad fördelning av det organisatoriska ansvaret inom miljöområdet, att ha kunskap om verksamhetens hälso- och miljöpåverkan samt rutiner för att minimera påverkan. Det är vanligt att företag samlar egenkontrollen i ett särskilt dokument kallat egenkontrollprogram.

Inom egenkontrollen ryms även inventering och undersökning av mark, vatten och byggnader avseende förorenade områden. Om det saknas kunskap om eventuellt föroreningar kan detta leda till att verksamhetsutövaren sprider och förvärrar föroreningssituationen. Därför kan också en verksamhetsutövare anses som ansvarig för föroreningarna även om någon annan har orsakat föroreningarna från början.

Handlingsplan förorenade områden

För att säkerställa att föroreningarna där företag är verksamt inte innebär några risker för personal, människor som bor runt omkring eller miljön är det viktigt att undersöka det förorenade området. För att kunna planera arbetet med förorenade områden kan en handlingsplan tas fram.

Kanske finns det redan kännedom om föroreningar men riskerna är ännu inte undersökta? Alla verksamheter har olika behov och förutsättningar och genom en handlingsplan framtaget av företaget kan man anpassa arbetet med förorenade områden till verksamheten. Att undersöka och efterbehandla förorenade områden är kostsamt och med en handlingsplan kan man delvis styra kostnaderna och fördela dem över tid. Långsiktiga handlingsplaner kan också leda till att man kan fokusera på mer hållbara och alternativa efterbehandlingslösningar. Hållbara efterbehandlingsåtgärder tar oftast längre tid men kan löna sig i längden och detta bör vara en del i handlingsplanen.

Syftet med att verksamheter tar fram en handlingsplan är att få fler förorenade områden undersökta och vid behov åtgärdade för att minska risken för människors hälsa och miljön.

Vad ska en handlingsplan innehålla?

En handlingsplan bör vara ett levande dokument eftersom behov och förutsättningar kan ändras allt eftersom området blir mer undersökt.

Två viktiga delar i handlingsplanen är tidplan (vilka åtgärder som ska vidtas och när) samt kostnader.

Vilka aktiviteter man ska ha med i tidsplanen beror på hur mycket arbete som skett med förorenade områden hittills. Ofta börjar man med en historisk genomgång av verksamheten följt av översiktliga undersökningar på de platser där det är troligt att man hittar förorening, s.k. hotspots.

Därefter kan man behöva gå vidare med kompletterande undersökningar och riskbedömning. I riskbedömningen kommer man fram till om det finns ett behov av att åtgärda området.

Finns ett behov av åtgärder genomförs en åtgärdsutredning (där det sker en sammanställning av möjliga åtgärdsalternativ) och en riskvärdering (värdering av möjliga åtgärdsalternativ) vilket kommer mynna ut i ett förslag till åtgärd. Målsättningen är att arbeta med mer hållbara saneringslösningar och detta bör ingå som en del i handlingsplanen.

Utifrån handlingsplanen kommer sedan det återkommande arbetet med planera, genomföra, följa upp och förbättra.

Förslag på innehåll i handlingsplan

- * Syfte och mål
- * Nulägesbeskrivning
- * Laghänvisning - Naturvårdsverkets vägledning och MIFO
- * Organisation hos företaget samt myndighetskontakt
- * Tid- och aktivitetsplan
- * Kostnader (och fördelning per år)
- * Uppföljning och rapportering till tillsynsmyndigheten

Denna broschyr ingår som en del i projektet INSURE – Innovative Sustainable Remediation.

INSURE har som mål att fler förorenade markområden ska efterbehandlas, helst med hållbara metoder.